

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

36. De Injuriis & Damno dato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

Domini sit mihi in probationem hodie. innocentiam ostenderent. c. *sepè.* 23. & c. *fin. causà* 2. q. 4. Qualiter etiam ipsi summi Pontifices apud Imperatores olim de criminibus accusati, licet à nemine judicari possent, nec Imperatoris jurisdictionem agnoscerent, ad tollendum tamen scandalum & demonstrandam innocentiam se purgaverunt. Barb. *in d. c. 1. n. 2.*

6. Purgatio *vulgaris* diversis modis olim fiebat, ut nimirum suspectus de crimine debuerit fertum candens, carbones ar dentes, aut aquam ferventem tangere, duellum cum accusatore inire, & si ex his illæus evasisset, pro innocente habebatur; secus pro convicto. Hanc verò purgationem Canones damnarunt, & prohibuerunt, eò quòd per eam Deus tentetur ad faciendum miraculum, vel sæpius certè auxilium dæmonis pro avertenda læsione invocetur. c. *Memam.* 7. *causà.* 2. q. 4. & *toto tit. de Purgatione vulgaris.* Hinc etiam usum quorundam iudicum, qui mulieres de magia suspectas in flumen projiciunt, & mersas pro innocentibus, supernatantes autem pro nocentibus habent; cum Martino Delrio *in discussis.* *mag. lib. 4. c. 4. q. 5.* improbat Zoël. *h. t. n. 1.*

7. Quamvis autem aliquibus etiam *tortura* videatur species purgationis *vulgaris*, apparet tamen differentia satis manifesta in duobus. I. quòd *tortura* possit sufferri naturaliter sine miraculo, aliter quàm purgatio *vulgaris*, quæ v. g. fit per tactum ignis &c. II. quòd *tortura* adhibeatur non ad probationem criminis, sed ad eliciendam confessionem urgente dolore. Quare tamen si tortus ex *tortura* læsus fuerit, vel dixerit, se *torturam* sustinere non posse, non tamen pro convicto habebitur, nisi in super confessionem criminis non tantum in *tortura* fecerit, sed etiam extra *torturam* & conspectum tormentorum positus in eadem confessione perseveraverit.

ENGEL IN DECRET. LIBER V.

TITULUS XXXVI.
De Injuriis & damno dato.

SUMMARI.

1. Quid sit injuria: & quod non fiat sine animo injuriandi.
2. In dubio animus injuriandi præsumitur: & quomodo animus injuriandi desuisse probetur.
3. Etiam ex virtuali proposito injuriandi nascitur injuria.
4. Injuria alia verbalis, alia realis.
5. Quid sint famosi libelli: & eorum pena.
6. Quomodo committatur realis injuria.
7. Injuriam quis non tantum in semetipso, sed etiam in personis sibi subjectis pati potest.
8. Quando pro injuria subdito illata superiori actio competat.
9. An novitio injuriato actio competat Prelato vel Monasterio?
10. Actio injuria quomodo civiliter, aut criminaliter proponatur.
11. De actione recantatoriâ seu ad palinodiam, consuetudine introductâ.
12. Actio injuriarum tollitur lapsu temporis & dissimulatione.
13. Subjectus potestati alterius invito superiori injuriam remittere non potest: bene tamen superior etiam invito subdito injuriat.
14. Morte injuriantis & injuriati mortis actio injuriarum: exceptâ satisfactione pro injuria reali.
15. Modus tollendi injuriam verbalem usitatus est restitio.
16. In conscientia etsi quis tentatur deponere odium & cupiditatem vindicte contra injuriantem, tamen non tenetur remittere actionem injuriarum.
17. Crudelis est, qui famam negligit.
18. Injuria levis & non scandalosa rectius negligitur, quam vindicatur.
19. Injuriatus tenetur ad reconciliationem & reparationem injuria.
20. Pignorationes, quæ Repressalia dicuntur utroque jure reprobantur.
21. Nec consuetudine inter privatos introduci possunt.
22. Jure belli licita possunt esse repressalia.

DE materia hujus tit. pluribus ajunt Juris civilis Interpretes in *lib. 4. institut. ad tit. de L. Aquil. & tit. de Injuriis.*

RII III

juris. ut tamen eorum, quæ magis notatu digna sunt, aut conscientiam tangunt, etiam in Jure Canonico notitia habeatur, posthæc breviter referemus.

§. I.

De Injuriis.

Quamvis omne, quod *non jure*, sive contra justitiam & æquitatem agitur, *injuria* dici possit, hoc tamen loco injuriam intelligimus, quæ contumeliosè seu per contemptum (contumelia enim à contemnendo dicta est, *princip. Instit. h. t.*) alterius corpus, honor, aut fama læditur. Porro injuria quidem sine *animo injuriandi* non committitur, sed si quis alteri in corpore, aut bonis sine contumelia ex culpa aliqua nocuerit, ad tit. *de L. Aquil. & de damno dato* pertinet, nec damnicans injuriarum actione vel pœnis tenetur; similiter si quis in colloquio verbum aliquod ad alterius injuriam, pertinens joco, vel inconsideratè protulerit sine intentione alteri nocendi; aut si furiosus, amens, vel infans doli incapax, tale quid fecerit, cessabit injuriarum actio, quia injuria dolum requirit, §. *II. Instit. h. t. l. 3. §. 1. & 3. ff. eod.*

Interim in dubio animus injuriandi ex ipso facto præsumitur adeò, ut neganti sibi fuisse animum injuriandi incumbat probatio. *l. si non convitii. §. C. de Injuriis*. ubi tamen non requiruntur valdè exactæ probationes, sed etiam conjecturæ ex circumstantiis concurrentibus desumptæ sufficiunt, vel juramentum, per quod probantur ea, quæ in animo mere consistunt teste Harpr. *ad princ. Instit. h. t. n. 10. & seq.*

Præterea *injuria* nascitur non tantum ex directo injuriandi proposito, sed etiam ex virtuali, quæ intentio operis vocari solet, quando quis scienter talem actum agit, ex quo suâ naturâ alterius fama læditur,

prout in *l. p. §. ult. litem apud. §. 4. ff. de i. s. cum seqq. ff. h. t.* injuriarum actio conceditur adversus eum, qui personam honestam ad impudicitiam allicere nititur. Quamvis enim id non injuria, sed libidinis causa fiat, nihilominus per talem pudicitia violationem sive appellationem, ut vocat *risconfl. citatis locis* ipso opere injuria fertur personæ honestæ attentatæ, cuius honor & exstimationo minuitur.

Est autem *injuria* duplex: *verbalis & realis*. *Verbalis* fit per verba contumeliosa alterius honorem lædenta: immo etiam aliquando per objectionem eius, quod a parte rei verum est, injuria committitur, quando id proparari vel scire non oportet reipublicæ, aut ipsius obijcientis, ut si quis obijciatur, crimen revera committit, quod jam præscriptione temporis, sententiâ iudicis, aut condonatione Principis ab actione est, si legitimatus vocetur. *Spartius & Laeco* tamen, nisi ipse obijcentis verbum hæc dicere, v. g. si contra condemnatum punitum de crimine publico excepit, et si famiâ, quò minus possit tellem agere, in iudicio, vel si legitimato secum petenti veritatem opponat defectum natalium, quod legitimum non succedat.

Injuria verbalis etiam annuntiatum, quæ scripto fit, & in jure *famosum libellum* dicitur: quæ injuria, cum in plurimum injuriam deveniat, auctore incognito, & nomines etiam in dignitate constitutos magis quam aliæ simplices verbales diffamant, verius in Jure caltigatur, ita ut non tantum qui composuit, vel edidit, verum etiam qui ab alio compositum divulgavit, vel inventum non corruptum talem famosum libellum, capitali pœnâ plecti jubeatur. *l. 1. C. de Fam. sis libellis*. Imò non tantum an verum crimen, quod etiam expeditur publicæ scire, vel falsum in libello famosè objectum sit juxta *Constitutionem* per

Item Caroli V. a. 110. idque singulariter in odium & extirpationem famosorum libellorum, quamvis in simplicibus injuriis non scriptis circa veritatem objectam aliter se res habeat, ut mox præmittum, per *l. eum qui nocentem. 18. ff. h. t.* Prolixius hanc materiam de famosis libellis tractat Harp. ad §. 1. à n. 149. h. t. ubi n. 210. ex diversis textibus *Recessuum Imperii* probat, poenam famosorum libellorum hodie plerumque esse arbitrariam, ita tamen ut maxime ob frequentiam hujus delicti in aliquo loco, arg. *l. 1. ff. de Abigeis.* vel qualitatem injuriæ, (si crimen capitale objectum sit *d. Constitutione Carolinâ*) vel injuriantis & præsertim injuriati poena merito exasperetur. Item Harp. ad §. in summa. n. 14. h. t.

6. Realis injuria est, quæ facta aliquo irrogatur, ut si quis alterum pulset, verberet, domum vel habitationem ejus vi introeat, aut quid aliud ad illusionem & contemptum alterius agat *l. lex Cornelia. 5. & l. nem apud. 15. §. generaliter. 27. ff. h. t.*

7. Patitur autem quis injuriam non tantum directe in semetipso, sed etiam per consequentiam in personis suæ potestati subiectis, prout injuria liberorum ad patrem, uxoris ad maritum, Clerici vel religiosi ad Prælatum pertinet. §. patitur. 2. & ibi DD. *Instit. h. t. l. 1. §. 3. l. 17. §. 10. ff. eodem.* facit etiam *c. cum Consideres. 15. in fin. junctâ*

8. *Gl. ff. de Sentent. excom.* Ut tamen pro injuria subdito vel Religioso illata Domino vel Prælato actio competat, debet illa injuria subdito fuisse vel Religioso immediate illata & aliquo modo in contemptum Religionis, vel potestatis dominicæ redundare; unde si, v. g. injuria ad Religiosum tantum indirecte pertineat, veluti si parentes ejus, aut liberi in sæculo relictî offendantur, ex communi sententia non videtur jus agendi competere Monasterio, sicut tradit Laure-

tus de Franchis de *Controversiis inter Episcopos & regulares. p. 2. var. quest. 9. 56.*

De Novitio Religionis est controversia, utrum injuria ei illata, & jus agendi, componendi, vel transgredi desuper ad Monasterium vel Abbatem pertineat? In quâ controversiâ negativam tenet idem de Franchis *cit. loco. q. 52.* quia Monasterium nondum habet jus in Novitium. Affirmativam tamen censo probabiliorem, quam sequitur Palqualigo *in addit. ad Lauret. de Franch. cit. q. 52.* Licet enim Monasterium non habeat jus irrevocabile in Novitium, quamdiu tamen in Novitium est, censetur subditus & de jurisdictione Abbatis per ea, quæ tradit Tambur. *de jure Abbat. tom. 3. disp. 6. q. 28.* idque apertius confirmatur ex eo, quod injuria realis, v. g. percussio facta Novitio reputetur cedere in Monasterii, & Religionis contemptum, & propterea percutionis Novitium excommunicationem incurrat. *c. religioso. 21. de Sentent. excom. in 6.* si ergo injuria Novitij respicit Religionem & Monasterium, merito Prælato Religionis pro ea actio conceditur.

Actio, quæ pro injuria datur, dupliciter intentari potest, *civiliter* vel *criminaliter*: civiliter ut injuriatus æstimet injuriam pro certa quantitate pecuniæ, & illam æstimationem (quam tamen ne in immensum fiat, consideratâ personæ & injuriæ qualitate discretio judicis taxabit) petat sibi applicari: *Criminaliter* verò, ut pecuniaria æstimatione fisco applicetur, vel alia poena pro arbitrio judicis injurianti inferatur, §. in summa. 10. *l. ff. h. t.*

Alia quoque actio, moribus tamen potius & consuetudine, quam Jure scripto, pro injuria verbali, eaque falsa inventa est, & actio ad palmodiam sive recantatoria dicitur, per quam petitur, ut injurians injuriam verbalem falsam publicè in judicio revocet, & recantet; quæ actio recantatoria, cum sit

mera conditio, seu repetitio honoris ablati, ideo per eam non excluditur alia actio & poena injuriarum, sicut in simili pro furto actio furti ad poenam quadrupli, & conditio furtiva ad restitutionem rei ablatæ competit. §. ult. *Instit. de Furtis*.

12. Cessat autem injuriarum actio I. lapsu temporis: nam pro injuria verbali actio tantum pratoria annalis, pro injuria autem reali (saltem in illis tribus casibus, si pulsatus, verberatus, vel domus alicujus vi introita sit) civilis perpetua, id est 30. annorum conceditur, secundum communem interpretationem sententiam in §. sed lex Cornelia. §. *Instit. hoc tit.*

II. Cessare facit actionem injuriarum remissio injuria non tantum expressa, sed etiam tacita, quæ fit per dissolutionem, si nimirum injuriatus vel ab initio statim injuriam ad animum non revocaverit, vel postea cum adversario sine necessitate loquatur, comedat, aliaque signa familiaritatis eidem exhibeat. §. ult. *Instit. h. t. l. non solum. 11.*

13 §. 1. ff. eodem. Ubi tamen advertendum est, quod illi, qui in aliena sunt potestate, ut filii, Religiosi &c. injuriam sibi illatam invitis illis, in quorum sunt potestate, & quibus actio injuriarum concessa est, remittere non valeant, contra verò Pater vel Prælati injuriam filio vel Religioso illatam etiam eo reclamante condonare non prohibeatur, l. sed si unus. 17. §. plane. 12. ff. h. t.

14. III. Etiam expirat injuriarum actio morte injuriantis vel injuriati ante litem contestatam: cum enim actio ex delicto & poenalis sit, regulariter nec hæredi nec contra hæredes datur. Textus & DD. in l. injuriarum. 17. ff. h. t. l. un. Cod. Ex delictis defunctorum. &c. Sed hoc si injuriatus poenam prosequi vellet: si verò per realem injuriam in corpore vel bonis damnum accepit, rectè eo nomine civiliter ad compensa-

tionem damni hæredem pro vitio hereditatis convenire poterit. c. ult. de hereditur. &c. in literis. §. de Reparatione.

IV. Demum tollitur injuria retentio, quando injuria verbalis honoris tantum, sã per modum defensionis naturalis consideraminis inculpatae tutelæ in ipsam injuriantem in continenti retorquetur, vel ab injuriato mendacii arguitur. Cui non obstat, quod defensionis jus tantum deest versus futuram vel præsentem injuriam, non autem adversus præteritam, quæ pro judicem non privatum liceantur: non licet post moram longiorem retorquere eum, qui prius percussit &c. Non respondendi potest, hæc quidem oratio te habere in injuria reali; injuriam verò verborum & in sensu physico jam expressam & præteritam, in sensu tamen morali, quoad apprehensionem hominum, actionem ortam contra injuriam, deest semper præsentem censeri, donec per actionem vel judicium acceptum desinat. De qua retorsione multa docet Cocq. Harp. in §. hæc actio. 12. n. 11. ff. h. t.

Ad forum conscientie quod dicitur in primis ex parte injuriati sciendum est, quod is quidem teneatur deponere odium, & dictæ cupiditatem illicitam contra injuriantem secundum Christi præceptum. Mat. 5. non tamen teneatur remittere actionem injuriarum vel alia media justa ad recuperandum vel tuendum honorem concedi, si ex laesa bona fama alicujus non loquatur famato multa damna imminere, sed etiam aliis hominibus contemnerent, scandalum malam (quam de aliquo suspicantur) imitandi occasio datur. Unde Aug. c. nolo. 10. causa. 12. §. Dicitur in

quit conscientia & fama: conscientia necessaria est tibi fama proximo tuo: qui confidens conscientie sue negligit famam suam, crudelis est, &c. Eadem habet in 6. non sunt audiendi. 56. causa 11. q. 3.

Interim si injuria levis sit & talis, quam ex notoria probitate injuriati homines verisimiliter non sunt credituri, vel cujus suspicio per probam vitam facile imposturum aboleri possit, non tantum sanctius facit injuriatus, si exemplo Christi patienter toleret, & dicat cum Aug. in cap. senti. 51. d. causa. 11. q. 3. Senti de Augustino, quid liber. sola me conscientia in oculis Dei non accuset. sed etiam plerumque prudentius juxta illud Taciti: convitia contempta exolefunt, si in avaris agnita videntur.

Ex parte injuriantis in foro conscientie obligatio nascitur, ut se cum injuriato omni meliori modo reconciliet, secundum sententiam Christi Matth. 5. Si frater tuus habet aliquid adversum te, vade reconciliare fratri tuo, eidem honorem ablatum restituat, injuriam revocet, apud alios iterum, quantum potest, commendat, ac compense damnum, si quod exinde injuriatus perpeffus est. Imò si etiam crimen alterius verum, quod tamen erat occultum, nec id scire interfuerit aliorum, vel republice, per injuriam prodicium sit, & exinde alterius fama diminuta, adhuc tenebitur injurians conceptam apud homines criminis opinionem, quantum sine mendacio potest, abolere, v. g. dicendo se male dixisse, injuriam intulisse, (nam qui erimen occultum etiam verum injuste prodidit, male dixit & injuriam intulit) simulque in aliis, quantum licuerit, commendando. Cessat verò hæc obligatio, si injuriatus injuriam condonarit, si ipse quoque prius injuriantem alia injuria affecerit, & famam restituere nolit, si injuria apud homines non reprehensa, vel obli-

vioni tradita, aut fama aliis modis recuperata sit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, prudentum virorum testimonio, quæ de re videri poterit Paulus Laym. in Theolog. moral. lib. 3. tract. 3. p. 2. c. 7. & alii apud eum cit.

Injuriis inc. 1. h. t. in 6. & in Nov. 52. 20 c. 1. anumerantur illæ pignorationes, quibus una persona, vel res ejus pro delicto, aut debito alterius capitur, quæ vulgariter *Repressalia* (quali rei reprehensiones) vel græcè *antrolepsie*, id est *pignorationes hominum* vocantur. Etenim cum naturali æquitati contrarium sit, ut alter alterius odio prægravetur. c. non debet. 22. de R. I. in 6. alius sit debitor, & alius non obligatus, pro eo debito exigatur; alius deliquerit & alius capiat: cum tamen pœnæ tantum auctores scelerum tenere debeant l. sanctimus. 22. C. de Pœnis. Ideò Imperator in d. Novel. ferid mandavit iudicibus tales pignorationes punire, & ut in civili causa faciens pignorationem reddat quadruplum, & insuper causam amittat. In d. autem c. 1. h. t. in 6. specialiter circa personas Ecclesiasticas constituit Pontifex, ut qui illis *Repressalias* inferre præsumperint, nisi eadem intra mensem relaxarint, sententiam excommunicationis incurrant, vel si civitas, aut Universitas id fecerit, ecclesiastico subiaceat interdictioni.

Verum cum adhuc hodie in diversis locis frequens sit repressalium usus, & si v. g. quidam Salisburgensis alibi debitum contraxerit, aut deliquerit, nec in eo loco amplius compareat, ut alii conterranei vel concives Salisburgenses ibidem reperti, ipsi, vel res eorum arrestentur, donec principalis debitor, vel ejus nomine arrestati satisfaciant: idèd controversunt DD. an saltem consuetudine tales *Repressalie* approbatæ censentur. 14. Ut *Repressalie* privatis hominibus 21

REX III 3

indif-

indifferenter permittantur, consuetudine
introducitur non posse: nam cum *Repressalia*
in d. c. juri naturali contrariae declarentur,
consuetudine, quae contra jus naturale nihil
operatur, licitae effici non possunt. §. *sed na-*
turalia. 11. ubi DD. Insti. de Jure natur.
gen. & civ. unde etiam talis consuetudo *in*
d. c. 1. b. 1. in 6. non consuetudo, sed abu-
sus nominatur.

22. Ceterum verò jure belli quandoque *Re-*
pressalia recte fiunt, si scilicet superior, qui
jus bellandi habet, eas concedat, & subsit
iusta causa. Iusta autem causa asseritur per
Aug. *inc. 2. causâ. 23. q. 2.* si gens vel ci-
vitas, quae bello petenda est, vindicare ne-
glexerit, quod à ius improbè factum est;
vel reddere, quod per injurias ablatum est.
Ita ex dictis per Sylvest. *in verbo, Repressa-*
lia, etiam colligit & concludit Covar. *in c.*
peccatum. de R. J. in 6. p. 2. §. 9. n. 4.

§. II.

De Damno dato.

SUMMARIUM.

- 23. Damnum hic accipitur, quod a*ctio*ne l. Aquil.
reparatur.
- 24. Differentia inter actionem de damno lucroso fur-
ti &c. & damni dati ex l. Aquilia.
- 25. Actio legis Aquiliae regulariter est in simplum,
& quanti interest damnificantis.
- 26. Excipiuntur arbores furum case, ob quas datur
actio in duplum.
- 27. Si damnum vi datum sit, civilis actio in quadru-
plum & praeterea criminalis ad poenam pu-
blicam datur.
- 28. Tempore incendij, ruinae, naufragij damnum do-
lo datum in quadruplum actionem habet.
- 29. Contra efficientes vel effundentes in plateam publi-
cam datur etiam actio de damno in duplum.
- 30. Actio legis Aquiliae quomodo poenalis sit.
- 31. Ex eo, quod poenalis sit, non datur contra heredes
defuncti Jure Civili: secus de Jure Canonico.
- 32. Actio legis Aquiliae datur etiam ex culpa levissi-
ma: sed sine culpa non datur.
- 33. Demoliri vicini edes incensus, ardens inconditi
causa species necessariae defensionis est.
- 34. Quis remedi alicui impetari, si alterius animal
damnum dedit.

- 35. Dominus tradendo animal domesticum non
liberatur: secus si animal ferum fuerit.
- 36. Pro defectu vel offensa ex domo ipsius
habituator illius domus tenetur, et si ipse
fecerit.
- 37. Item exercitor navis, caupose, stabuli tenetur
damno à suis dato.
- 38. Is qui damnum ab alio datum ratum habet
propterea tenetur, & quare.
- 39. Regula Juris de ratihabitione et praesum-
ptio delicti.
- 40. Ex consilio regulariter non tenetur.
- 41. Quibus casibus consilium non tenetur de
securo.
- 42. De damno tenetur, qui non impedit, si
sistia tenebatur imperari.
- 43. Si plures ad damnum concurrere possunt
iis restitutio fit facienda.
- 44. Eos, qui solvendo non sunt, impia committit.
- 45. Vbi nulla est propria culpa vel contractus non
obligatio in conscientia ad restitutionem
communi ante sententiam iudicis.
- 46. Si culpa etiam levissima intervenit, poenalis
est damnificanti tenetur etiam si contractus
non sit.
- 47. Non omnis actio, quae tanquam poenalis
heredes non transit, dicitur poenalis, nec
conscientia.
- 48. Lex Aquilia, quae poenalis, per se non
obligat conscientiam.
- 49. Quid si culpa sit omnino sine conscientia
pa tantum Juridica l. n. 50.
- 50. Vbi contractus intervenit etiam sine culpa
logica, videtur obligatio restitutiva.
- 51. Si contractus interveniente datione damni
aliter ex culpa qui tenetur, quam poenalis
naturam contractus.

Nomine *damni* hoc loco non intelligi-
mus illud, quod lucri causa alicui datur
tur, de quo *l. 1. de Turris, de Rapina*
& *de Usuris* agitur: sed illud, ex quo
nificatus in corpore aut rebus suis detrimen-
tum patitur sine commodo, vel lucro
nificantis, ut si quis alterius aedes inco-
sterius *damnum* in jure civili actionem
Aquilae reciperamus. Propterea huius
tenent ea, quae tum per ipsas leges, tum per
larum interpretes longius traduntur
4. *Insti. item in ff. & Cov. de l. 1.*

ENGEL

III

Sunt porro inter actionem, quæ persequimur damnum *lucrosum* v. g. furtum aut rapinam, & actionem legis Aquiliæ pro damno *non lucroso* quoad effectum notabilis differentia. *In primis* enim condemnatus de furto, rapina vel usuris perdit honorem, & efficitur infamis, nec potest esse testis in testamento vel iudicio, nec advocatus, nec aliquam dignitatem vel ordinem ecclesiasticum assequi, ut alibi propriis locis dictum; at verò de damno non lucroso condemnatus honorem retinet, quia hic abest illa facti turpitudine, qua ex aliena jactura mediis illicitis proprium augmentum quaritur. Deinde conventus de furto aut rapina tenetur pro diversitate casus, an fur occultus vel manifestus fuerit in duplum, vel quadruplum secundum ea, quæ traduntur *in §. 5. Instit. de Obligat. que ex delicto. & princip. Instit. de Vi bonor. rapt.* sed in actione legis Aquiliæ regulariter tantum simplex æstimatio damni, & quanti interest damnificantis *damnum datum non fuisse*, restituitur. *princip. Instit. & §. 10. h. t. de L. Aquil.*

Excipiuntur tamen tres casus, qui graviore poenâ coercentur: ut I. si quis alterius arbores clam exciderit, in duplum ejus, quanti arbor virens prudentum hominum iudicio valuit, condemnatur, deductâ tamen ligni apud dominum manentis æstimatione. Cum enim arbores tardius succrescant, & præsertim frugifera multis usibus deserviant, earum destructio gravius puniendâ legibus visa fuit. *l. furtim. 7. §. ult. cum l. seq. ff. Arborum furtim casarum.* Dicitur autem *furtim cadere*, qui clam cædit, et si non faciat furti causâ. Quod si furti causâ fecerit, etiam actione & poenâ furti tenebitur. *d. l. 7. §. 1. & l. 8. §. 1. & 2. eodem tit.*

II. Augetur poena actione *modi*, quo damnus datum est: nam qui per vim & coactis hominibus dolo sive ex proposito damnus aliquod intulerit, civiliter conveni-

tur in quadruplum. *l. 2. & ibi Gothofred. in V. iudicium. ff. de Vi bonor. rapt.* criminaliter verò aliquando publicatione bonorum & deportatione, banno, vel relegatione punitur, sicut non tantum habetur *in ff. & Cod. Ad L. Jul. de vi publica. & de vi privata.* sed etiam in *Constitutionibus Imperii*, quas refert, & speciali tractatu illustrat Andreas Gaillius *de Pace publica.* III. Etiam aliquando ratione temporis poena exasperatur, ita si quis tempore calamitoso, videlicet incendii, tumultus, ruinæ, aut naufragii dolo malo, sive ex proposito damnus alius dederit, in quadruplum intra annum condemnatur. *l. 1. in princ. & l. 3. non solum. ff. de Incendio, ruina &c.*

Potest etiam *quarta* exceptio addi circa ejicientes, vel effundentes in plateam publicam, qui ob damnus inde secutum in duplum conveniuntur, ut dicemus mox inferius. Interim licet regulariter, ut dictum, actio legis Aquiliæ tantum in simplum detur, habet tamen aliqualem nihilominus saltem poenam adjectam, quod æstimatio damni non fiat præcisè secundum id tempus, quo datum est, sed quanti plurimi res perditæ valuit retrò intra annum, vel 30. dies proximos; intra annum quidem, si ex *primo capite legis Aquiliæ* agatur, nimirum pro occisione servi, aut animalis, pecudum gregatim pacis solitarum nomine contenti; intra 30. dies verò, si agatur ex *tertio capite* pro vulnere servi, vel occisione animalis pecudum numero non contenti, vel pro combustione, corruptione, aut fractione rei inanimatæ. *§. his autem 9. & §. 13. & 14. Instit. de L. Aquil.*

Qua igitur hoc respectu actio legis Aquiliæ poenalis est, per eam hæres damnificatis iure Civili conveniri non potest: hæc enim iure actiones poenales in hæres non transeunt, nisi cum defuncto fuerit

contestata, aut hæres ex damno per defunctum dato locupletior effectus tit. d. §. his autem junctis. l. un. Cod. ex delictis defunctorum. Verum ut jam sæpius in præcedentibus monui, hac in parte potius æquitati naturali, & Juri Canonico insiltendum est, quod in c. ult. de Sepultur. & in c. lites. s. de Raptor. constituit, ut ad exonerandam conscientiam defuncti hæres ejus compelli debeant, ut pro viribus hæreditatis solvant damna, quæ defuncto in vita sua alijs intulit.

Præterquam enim, quod non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. c. peccatum. 4. de R. I. in 6. lanè iniquum est, ut hæres omnia defuncti bona possideat, & damnificatus, cui defunctus jure naturæ ad compensationem damni illati tenebatur, nullam inde debitam satisfactionem sperare possit.

32 Porro ad restitutionem damni ex *Lege Aquilæ* non tantum is tenetur, qui dolo malo damnum dedit, sed etiam qui ex culpâ levi vel levissimâ, v. g. qui per incuriam negligit candelam extinguere, & domum incendit, qui inconsideratè in plateam dejiciendo transeunti nocuit &c. l. in lege. 14. ff. Ad leg. Aquil. non autem tenetur ille, qui quidem damnum intulit, sed vel in nullâ culpâ fuit, vel prius omnem diligentiam in præcavendo damno adhibuit, ut si ex arbore vel tecto ligna dejiciens proclamaverit, & transeuntes monuerit, si in loco, ubi alias consuetum est jaculorum & sclopetorum exercitium, eo loco incautè ambulantem, quem non prævidit, vulneravit. §. 4. & 5. I. ff. de Lege Aquil. cap. ult. h. 1. Illi quoque à restitutione damni dati immunes sunt, in quos culpa ob defectum rationis cadere non potest, ut sunt furiosi, & infantes. l. sed res. §. 2. ff. Ad leg. Aquil. Item quod in bello iusto vel necessariæ defensionis causæ adversario damnum inferitur; compen-

sandum est, dummodo termini iustæ defensionis & moderaminis insculpti a tanto non excedantur; quia tale damnum non est iniuria, sed jure datum est, cum non repellere omnia jura a permittenti, magis Juriscons. in l. scientiam. 45. ff. qui aliter. ff. jam d. tit.

Ad hanc necessariam defensionem tenetur, si quis incendii accendi causam, ne vel ignis perveniat, vicini aedes incendiantur & destruat. l. si quis. 49. ff. Ad leg. Aquil. Volunt tamen aliqui cum hæres l. i. ff. ad leg. Rhod. de jactu. si incensum aliquorum aedes diruantur, ne ipsæ aedes evagari possint, hoc casu acquiescentem ut tota vicinitas, quæ per destructionem humani ædium ab incendio præservari et ad refusionem damni concurrat, sicut in simili lege Rhodiæ constitutum est, ut in periculo naufragii levandæ navis causam præsumendam res aut merces in mare ejectionem omnium navigantium contribuat. c. 1. de iur. mar. l. si quis. ff. de Legibus. quod pro salute omnium est: argumentum autem à similitudine, quod subest eadem æquitatis ratio in hoc casu, non potest valere, probat textus in l. si quis. ff. de Legibus. 12. cum l. seg. ff. de Legibus.

Præterea si alicujus animalia alteri damnum dederint, eorum dominus ob præcautam custodiam tenetur; liberari non potest, si noxam, hoc est, ipsum animalium quod nocuit, tradiderit, etiam si damnum amplius aestimetur. c. ult. h. 1. & præcauta. l. si quis. ff. de Legibus. Si quadrupes pauperi secum ducatur, non autem licet aliena animalia in se vel segete deprehensa interficere, nec in re, vel aliud eis damnum inferre, cum id versus dominum eorum ordinata actio per damno dato competat. Abigi præcauta tenent sine damno, vel dominus admodum ut recipiat. l. quintus. 39. & l. quadrupes. ff. Ad leg. Aquil.

ENGEL

Si tamen inclusio non fieret animo celandi, seu subtrahendi, sed ut deveniatur in cognitionem domini, quia animalia fortassis ignota sunt: vel si consuetudo permittat talem inclusionem quasi pro pignore, usque dum dominus satisfaciatur, tolerari potest. *Molin. de Jure & Just. tract. 2. disp. 997. n. 23.*

35 Caterum quod diximus, dominum tradendo animal noxium pro damno dato liberari, non est intelligendum etiam de animalibus sua natura ferocibus, ex quorum traditione raro damnificatus utilitatem vel satisfactionem consequeretur. Quare si quis canem, lupum, ursum, leonem, aliudve simile animal etiam ligatum habuerit in loco, per quem vulgo transitur, & inde homini in corpore damnam evenerit, dominus animalis arbitrio iudicis ob solam vulnerationem, & ob mortem ipsam in ducentos solidos, sive aureos condemnabitur, si in aliis rebus, ut laceratione vestis, vel fractione ejus, quod portatur, damnum contigerit, in duplum condemnatio fiet. *§. ult. Instit. Si quadrupes pauperiem l. hi enim. 40. §. 1. cum ll. seqq. ff. de Edictio edicto.*

36 Singulariter & publicae utilitatis causa constitutum est, ut libidine aliquis ad damnum per alium datum restituendum teneatur, ita si ex domo in plateam, per quam vulgo transitur, aliquid ejectum vel effusum sit, quod transeunti nocuerit, qui domum vel cubiculum, unde dejectum est, principaliter inhabitat, ad duplum convenitur, licet non ipse, sed alius effuderit, vel dejecerit. Idque propterea statutum est, ut secuta habeatur in publicis plateis ambulatio, & ut damnificatus facilius sui damni compensationem consequatur, cum alias multoties impossibile foret ipsum deicientem in particulari per legitimas probationes demonstrare. Ipse tamen habitator ab eo, pro quo solvit, repetere

ENGELIN DECRET. LIB. V.

potest, *l. 1. §. 1. tot. tit. ff. de his, qui effuderunt, vel dejecerunt.* Similiter etiam exercitor navis, caupona aut stabuli tenetur de damno, quod per suos famulos viatoribus datum est, prout habetur, & pluribus traditur in *lib. 4. Institut. in tit. de Obligat. quae ex quasi delicto, §. 1. ff. Nauta, caupones, stabularij &c.* Quod si quis mandaverit alteri damnum dari, nulla dubitatio est, quin mandans teneatur: quod enim quis per alium facit, perinde est, ac si ipse fecisset. *cap. qui facit. 72. de R. J. in 6.*

38 Quid verò dicendum de eo, qui non mandavit, sed damnum ab alio in sui gratiam datum ex post facto ratum habuit. *§. 1. Illud solum teneri, qui dedit, non qui ratum, & complacentiam ejus habuit: quia rati habitio subsequens non est causa delicti, quod supponimus, jam prius perfectum esse, ut recte docet Mol. de Just. & Jure tract. 2. disp. 720. num. 3.* Nec obstat illa juris regula, quod *rati habitio retrotrahatur, & mandato aequiparetur. c. rati habitio. 10. de R. J. in 6.* nam intelligitur tantum in contractibus, & aliis causis nondum perfectis, & quae ad sui perfectionem, alicujus consensum, & ad rati habitioem desiderant. Item non obstat. *c. cum quis, 23. de Sent. excom. in 6.* ubi percussio Clerici suo nomine factam ex post facto ratum habens, incurrit excommunicationem: rati habitio enim percussio Clerico illata, cum sit peccatum tendens in contemptum ordinis Clericalis, recte quidem puniri potest per censuram excommunicationis, non tamen statim sequitur, quod rati habitio damnum ab alio datum etiam ad restitutionem teneatur: quia ad obligationem restitutionis non sufficit, quod aliquis quocumque modo peccarit, & puniri possit: sed quod causa damni dati extiterit.

De consulente etiam est quaestio, an ad restitutionem teneatur, si ex suo consilio, hortatu

tatu & persuasione aliàs damnus passus sit, vel fecerit? R. Regulariter quidem ex consilio neminem obligari, cum alteri liberum sit consilio uti, vel non. *c. nullus. 62. de R. J. in 6. §. tua tantum. 6. Instit. de Mandato. Mol. de tract. 2. disp. 698. n. 8.*

41 Excipiuntur tamen ab hac regula duo casus, si consilium sit fraudulentum sive malitiosum, & detur aliàs non facturo. v. g. si suadeam injuriato, ut se vindicet, & injuriantem vulneret: si alicui suadeam, ut mutuet debitori, quem scio non esse idoneum ad solvendum, eo sine, ut hanc pecuniam mutuatam ego acquiram, quia ille debitor jam prius ex alià causà tantundem mihi debet, *d. cap. nullus. junctà l. & Gloss. quod si cum scires. 8. ff. de Dolo.* Il. si pernitiosum consilium det is, qui attentà personæ aut muneris qualitate peritiam, artem, vel scientiam proficitur in re, circa quam dat consilium: ut si Consiliarius Principis in damnum aliorum consulat, si Medicus malè curet, vel Advocatus male patrocinetur &c. Quo casu non tantum obligatio est ex dolo consentientis, sed etiam ex culpa & imperitia: quia imperitia culpæ annumeratur in his, qui artem aliquam proficitur. *l. quæ actione. 7. §. ult. cum l. seq. ff. Ad leg. Aquil.* Excusari tamen possunt, si verè probabili sententià aliorum DD. ducti consilium dederint, ex quo pernitiosus effectus contra intentionem securus est.

42 Illi quoque inter obligatos ad restitutionem numerantur, qui damnum datum, cum potuissent, non impediverunt: quod tamen DD. intelligunt, si quis ex justitià scilicet ratione pacti vel officij aut Magistratus obligatus fuerit ad damnum alterius impediendum; si verò ex charitate tantum, sicut quilibet Christianus debet alterum juvare, dum potest, juxta illud Christi: *quod vultis, ut faciant vobis homines, hoc faciat is ipsis &c.* tenebatur impedire, & omiserit, non

tenebitur ad restitutionem: peccatè tamen & aliquando etiam puniri poterit, prout si alia indicia occulta societatis & conspirationis cum damnificante concurrant in *c. sicut dignum. 6. §. illi etiam. de homicidio. Mol. de tract. 2. disp. 719. n. 2.* Est porro hoc loco notandum, si plures sint & semel circa idem damnum committuntur, tunc si omnes fuerint æque principales in ferendo damno, singuli teneantur ad idem, solutione tamen unus reliquos liberatur. *l. si plures. 17. ff. de Dolo.* Si tamen plures aliqui fuerint causa primarie damni, ut executores & mandatores, quædam alii executoribus principales sunt, alij tertiariae ut consules, non obtinent, imptantes & similes: illi primo loco ad restitutionem obligantur; illi vero in solidum defectum, si priores solvendo non sint, quæ si unus ex pluribus in solidum & prior conveniatur solus, ac solvat, regulariter contra reliquos prorata habeat in totum, & etiam externo, si ante solutionem tamen sibi à damnificato actiones contra alios, ne in pari causa ipse sit deterioris conditionis, quam alij, quibus æque vel major numerum imputandum fuit.

Quod si denique omnes damnificati solvendo non sint (sicut plerumque inter hostes in bello injusto contingit) usque ad ultimum, usque dum mediato vendente auticular. *l. nam is nullam. 6. ff. de Dolo.* que tenetur aliqui ex causa restitutionis ipsam necessariis alimentis privare, illi in foro conscientie, cum ordinato pecuniarum spectetur proprii individui contentio, & in necessitate famis licet etiam subtrahere. Longius hæc deducatur, *Mol. cit. loc. disp. 729. & alij* item apud Paul. Lay. in *Theol. tract. 2. c. 5. & 6.*

Demum non est omitienda vulgata

ENGEL

Atio an sicut in Jure civili damnatum ex quasi delicto, vel quacunque culpa etiam levissima resciri debeat, ita etiam in judicio animæ & conscientia. *¶* &

¶ Dico I. si leges civiles jubeant damnum restitui sine vera & propria culpa, sicut tenetur habitator loco dejectis vel effundentis; nauta, caupo vel stabularius pro delicto famuli, dominus pro damno animalis; tales leges ex generali doctrinā non obligant in conscientia ante sententiam Judicis: quia cum non fundentur in contractu vel delicto proprio, censentur quasi pœnales ad eum finem lata, ut homines in domibus suis tantò accuratiores ad damna aliorum impedienda reddantur: quum etiam inde arguitur, quòd ista actiones ad instar aliarum pœnalium contra heredem non dentur. *L. si vero. §. §. hac autem actio. ff. De his, qui dejec. vel effuderint. l. si plurimum. §. §. r. in fine. ff. de Noxal. actionib.* si tamen nauta, caupo vel stabularius pacto promississet, se omne damnus quovis modo viatoris rebus inferendum compensaturum, tunc ex pacto etiam in conscientia obligatio nasceretur.

¶ Dico II. si damnus culpa propria etiam levissima datum sit, probabilis in conscientia ad restitutionem tenebitur damnificans ex illo generali principio, quod lex justa & obligans in foro externo, si merè pœnalis, aut in falsa pœsumptione non sit fundata, etiam in foro interno justa & obligans censetur. Quòd autem lex civilis concedens actionem ex culpa levissima justa sit in foro externo, inde apparet, quòd cum alteruter debeat damnus pati, vel damnificans vel damnificatus, utique justus sit, ut damnus ferat damnificans, qui in culpa fuit, quam damnificatus, qui sine culpa.

¶ Idque confirmatur, quòd eadem Leges Civiles etiam Jure Canonico approbentur in *c. ult. b. t.* Canones autem non tantum

forum externum, sed etiam animarum periculum considerant, *c. 2. de Constitut. in 6.* Nec verum est, quòd quidam contendunt, Legem Aquilianam quoad præstationem culpæ levissimæ merè pœnalem esse, consequenter in conscientia non obligare, eò quòd contra heredes actio ex ea competens non datur. *L. inde Neratius. 23. §. hanc actionem. ff. Ad leg. Aquil.* Etenim quamvis hoc argumento Lex judicetur pœnalis & ex delicto; non tamen statim inferri potest, esse merè pœnalem: Et si omnis actio à conscientia foro excluditur, quæ contra heredes non transit, nimis probatur etiam contra ipsos adversarios, quòd nimirum damnus dolo datum vel ex lata culpa in conscientia non obliget: quia Jure Civili nulla talis actio, quæ ex delicto competit, contra heredem transit, nisi inde locupletior factus, aut his cum defuncto contestata fuerit. *L. un. Cod. ex delictis defunctorum.* Igitur alio modo distinguendum est, quòd scilicet Lex Aquiliana tantum pro parte sit pœnalis, in quantum excedit estimationem simpli, & datur retrò, *quanti plurimi*, ut superius circa initium hujus §. dictum & hoc respectu nulla est ante Judicis sententiam in conscientia obligatio illum excessum restituendi. At verò in quantum Lex Aquiliana jubet simplicem estimationem damni præstari, pœnalis non est, sed æquitati naturali conformis, & saltem Jure Canonico inspecto contra heredes damnificantis competit. sæpè cit. *c. ult. de Sepulturis. c. in literis. §. de Raptorib.*

Interim si culpa ad eò levissima & exigua foret, ut in morali estimatione hominum damnus inde secutus majori ex parte casui quam culpæ adscriberetur, valde videtur probabile, damnificanti non esse integram damni restitutionem injungendam, sed partis tantum juxta proportionem culpæ & prudentis viri arbitrium, atque etiam in

foro externo saltem de aequitate tali casu transactionem inter partes à Judice procurandam esse, per ea, quæ tradit Laym. l. 3. tract. 3. p. 1. c. 6. n. 4.

50 Quid autem, si absque peccato mortali, vel veniali, adeoque sine culpa Theologica, sed ex culpa Juridicæ tantum æstimata, siue facto suo scienter, bonâ tamen fide, aut sine deliberatione vel provisione mali patrati, quis alteri damnum dederit, v. g. rem alterius, quam existimavit suam destruendo, vel corrumpendo, ex incauto & indeliberato impetu aliquid per fenestras ejiciendo &c. Non oriri tali casu obligationem restituendi in conscientia ante sententiam Judicis existimant multi graves DD. relati à Paulo Laym. cit. cap. 6. num. 2. Quæ sententia saltem ob autoritatem DD. ab extrinsecò probabilis est: ab intrinsecò autem videtur pati difficultatem non modicam: quia Lex Civilis his casibus concedens actionem contra damniificantem in factum, quo alteri saltem materialiter injustè damnum intulit, vix est credibile, quòd merè poenalis vel in falsa præsumptione fundata sit, quin potius censeatur debeat justa & æqua, cum factum cuique suum non alteri nocere debeat, & alteri per alterum iniqua conditio inferenda non sit. *L. non debet. 74. cum similibus ff. de R. J.* Addunt tamen plerique ex cit. DD. illam suæ sententiæ limitationem, ut si v. g. ex commodato, locato vel alio contractu, vel pacto teneatur mihi aliquis ad conservationem rerum mearum, & damnum accidat culpâ juridicè tantum æstimata, quæ ex natura illius contractus præstanda est, licet non concurrat peccatum seu culpa Theologica, nihilominus ob promissionem implicitam, quæ fit ex natura contractus, teneatur mihi etiam in conscientia ante sententiam Judicis illud damnum refarcire. Itaque *Dico III.* Si natura alicujus contractus sit

ut in eo tantum lata culpa, ut in delicto vel levis tantum, ut in locato præstanda re occasione contractus, vel tunc in cessi (aliud si extra contractum vel damno de concessum levissima culpa damnum contingat, non teneri damni restitutionem quis rem apud se depositam certa die ad alium locum domus suæ esse ad eum, sed non cautissime portari, & que fregerit culpâ suâ levissimâ. Quando enim vi contractus sine obligatur, vel tractatur res alteri, non solum foret, aliquem ad majorem obligationem obligare, quàm ipsa natura contractus obligat. Unde quod in *l. quæ actio ff. Ad leg. Aquil.* dicitur, aliquando propter unum idemque damnum tractum locato, vel ex lege Aquilia agi posse, recipiatur, ut ex *Leg. Aquil.* actio quædam commodatur, sed secundum naturam contractus locationis ad levem tantum, pro levissimam culpam præstantem, propterea supervacua est *Legis Aquilia* actio, quòd ex locato agi possit, cum lege Aquilia propter poenam quantum actor plus consequatur, quam ex locato. *lin. d. tract. 2. diff. 607. sub. verbo.*

TITULUS XXXVII

De Poenis.

SUMMARIA.

1. Poena conventionalis qualiter apponatur debet.
2. Poena delictorum aliquando à Jure sunt determinate, aliquando arbitrariae.
3. Quando sunt determinate, sunt casibus præfatae, & non sunt arbitrariae.
4. Propter varias causas & circumstantias, quando augetur, aliquando minoratur.
5. Antiquorum Canonum reprobatio, & hodie non sunt in aequitate & hodie non sunt in aequitate.